

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aropitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadieva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLIVAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA MAHALLIY MOLIVANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdusfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQUISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
Xasanova Naimaxon Akmal qizi	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
Jovliyeva Zuhra Chori qizi	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
Ibragimov Zaxid Taxirovich	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
Oripova Saodat Mirfotix qizi	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
Xolboyeva farangiz xayrulloevna	
SUN'YI INTELLEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
To'xtamishева Dilrabo Shermonovna	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI	424
Kalenov K.T.	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
Ergasheva Aziza	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
Sattarov Abdusamat Umirqulovich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
Hasanov Sh. Sh.	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи	
ТЕМИР YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
Orifova Ximoyat Shovkat qizi	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
Raximova Dilfuza Mirzakasimovna	

O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI

Raximova Dilfuza Mirzakasimovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Turizm va mehmonxona biznesi” kafedrasida katta o'qituvchisi, PhD

ORCID: 0000-0002-2789-5372

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda xalqaro tajriba, xususan, Indoneziya va Malayziya kabi yetakchi musulmon mamlakatlarining ushbu sohadagi metodologiyasidan foydalanish istiqbollari tadqiq etilgan. Maqolada “halol” turizmning asosiy komponentlari, xalqaro reytinglarda (GMTI) O'zbekistonning egallagan o'ri va ziyoratchilar oqimini ko'paytirishga xizmat qiluvchi “Umra Plus” kabi dasturlarning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, dunyodagi eng yirik Islom san'ati muzeylari tajribasi tahlil qilinib, Toshkentda barpo etilayotgan Islom sivilizatsiyasi markazining mamlakat ziyorat turizmi salohiyatini oshirishdagi o'ri va vazifalari belgilab berilgan.

Kalit so'zlar: ziyorat turizmi, halol turizm, Indoneziya va Malayziya tajribasi, GMTI reytingi, Umra Plus, Islom sivilizatsiyasi markazi, islomiy meros, halol standartlar, turizm infratuzilmasi, ziyoratchilar oqimi.

Abstract. This article explores the prospects of utilizing international experience, particularly the methodologies of leading Muslim countries such as Indonesia and Malaysia, in the development of pilgrimage tourism in Uzbekistan. The study highlights the core components of “Halal” tourism, Uzbekistan's standing in international rankings (GMTI), and the significance of programs like “Umrah Plus” in increasing pilgrim flows. Furthermore, by analyzing the experiences of the world's largest museums of Islamic art, the article defines the role and objectives of the Center of Islamic Civilization being established in Tashkent in enhancing the country's pilgrimage tourism potential.

Key words: Pilgrimage tourism, Halal tourism, Indonesia and Malaysia experience, GMTI ranking, Umrah Plus, Center of Islamic Civilization, Islamic heritage, halal standards, tourism infrastructure, pilgrim flow.

Аннотация. В данной статье исследуются перспективы использования международного опыта, в частности методологии ведущих мусульманских стран, таких как Индонезия и Малайзия, в развитии паломнического туризма в Узбекистане. Освещены основные компоненты «Халяль» туризма, место Узбекистана в международных рейтингах (GMTI) и значимость таких программ, как «Умра Плюс», в увеличении потока паломников. Также на основе анализа опыта крупнейших в мире музеев исламского искусства определены роль и задачи строящегося в Ташкенте Центра исламской цивилизации в повышении потенциала паломнического туризма страны.

Ключевые слова: Паломнический туризм, Халяль туризм, опыт Индонезии и Малайзии, рейтинг GMTI, Умра Плюс, Центр исламской цивилизации, исламское наследие, халяль стандарты, туристическая инфраструктура, поток паломников.

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatimizda ziyorat turizmini rivojlantirishda ko'plab xorijiy davlatlarning ushbu yo'nalishdagi tajribalarini o'rganish va ularni yurtimizda qo'llash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Indoneziya tajribasini ko'rib chiqsak, biz O'zbekistonda Indoneziya tajribasini qo'llashimiz va uning fuqarolarini yurtimizga jalb qilishimiz mumkin. Indoneziyadagi diniy ziyorat turizmi yo'nalishlariga quyidagilar kiradi: Borobudur

ibodatxonasi (buddistlar ibodatxonasi), Prambanan ibodatxonasi, Balidagi ibodatxonalarga tashrif buyurish (hindu dini) va Vali Songo/Vali Limuzin ziyorati (islom dini ziyoratgohlari) kabilar. Bu ziyoratgohlarning barchasi diniy turizm industriyasini rivojlantirishda katta salohiyatga ega. Indoneziyada musulmonlar uchun maxsus diniy sayohatlarga kelsak, taklif bozori juda katta, diniy ziyorat resurslariga boy bo'lib, ziyorat turizmini rivojlantirish salohiyati juda yuqori [8].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ziyorat turizmini rivojlantirishda xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, bu yo'nalish nafaqat madaniy merosni asrash, balki iqtisodiy barqarorlikning muhim drayveridir. Dunyo miqyosida musulmon sayohatchilar sonining o'sish sur'ati (2026-yilga borib 230 mln kishi [13]) ushbu sohada yangi metodologik yondashuvlarni talab etmoqda.

Indoneziya va Malayziya tajribasi shuni tasdiqlaydiki, ziyorat turizmi muvaffaqiyati bevosita «halol turizm» standartlarining davlat miqyosida joriy etilishiga bog'liq [2]. Xususan, Indoneziyaning Nusa Tenggara Barat (NTB) provinsiyasida 2016-yilda qabul qilingan mintaqaviy qoidalar ushbu sohani huquqiy tartibga solishning yorqin namunasidir [3].

O'zbekistonning ziyorat turizmi salohiyati xalqaro reytinglarda ham o'z aksini topmoqda. «Mastercard-CrescentRating» tomonidan e'lon qilingan Global Muslim Travel Index (GMTI) hisobotlarida (2019–2023-yillar) O'zbekistonning o'rni yildan-yilga yaxshilanib borayotganligi kuzatiladi [4]. Shuningdek, xalqaro tajribada «Umra Plus» kabi innovatsion dasturlarning joriy etilishi (masalan, Indoneziyada 2017-yildan keng ko'lamda qo'llanila boshlagan) ziyoratchilar oqimini diversifikatsiya qilish imkonini beradi [5].

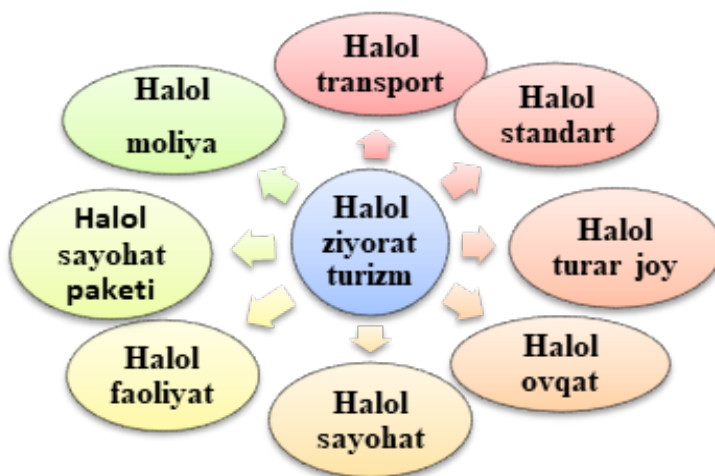
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada muallif tomonidan ilmiy abstraksiyalash, qiyosiy tahlil, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Indoneziyada halol sayohat jihatlariga qat'iy amal qilinadi. Bu davlat miqyosida tartibga solingan bo'lib, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar maxsus halol sertifikatiga ega bo'lishi talab qilinadi. O'zbekistonda ham sayohatni islom diniga e'tiqod qiluvchi mamlakatlardan fuqarolar segmentiga halol standartlar asosida taklif qilinsa, auditoriyaning ko'payishiga olib keladi. Halol turizm haqida gap ketganda, islom qoidalariga muvofiq bo'lishi kerak bo'lgan halol mehmonxonalar, restoranlar va kurortlar kiradi. Indoneziyada 2024-yilda turizm sohasida xodimlar soni 25,01 millionni tashkil etdi va 2023-yildagi 24,41 millionga nisbatan 2,5 foizga o'sdi.

Quyida keltirilgan jadvalda «halol» ziyorat turizmining asosiy komponentlari berilgan bo'lib, bularga halol transport, halol standartlar, halol turar joy, halol ovqat, halol sayohat, halol faoliyat, halol sayohat paketi va halol moliya kabilar kiradi. Jahon miqyosida musulmonlar sonining o'sishi, musulmon sayohatchilar sonining ko'payishi o'z navbatida halol turizm talablarining ortishiga olib keladi (1-rasm).

1-rasm. Halol ziyorat turizmining asosiy komponenti¹

1 Muallif ishlanmasi

Ziyorat turizmining aynan islomiy (musulmonlarga qaratilgan) yo'nalishini islom qoidalarini bilan bevosita bog'liq jihatlarni inobatga olgan holda shakllantirish kerak. Mazkur turni shakllantirishda islom qoidalarini ko'rib chiqish, boshqa turizmga bog'liq faoliyat bilan klasterli hamkorlikni tashkil etish, diqqatga sazovor joylar, aeroportlar, vokzallar hamda tashrif buyuruvchilar uchun qulay ma'lumot markazlarini yaratish ustuvor masalalardan hisoblanadi (1-jadval) [9].

1-jadval. Xalqaro turistik tashriflar ko'rsatkichlari [10]

Turistlar tashrifi 2024 yil					
	Indoneziya	Singapur	Malayziya	Thailand	Turkiya
Turistlarning tashrifi, mln kishi	5,806,161	18,703,595	25,832,354	38,277,300	39,488,213
Musulmon turistlarning tashrifi, mln kishi	3,416,686	4,152,500	6,435,763	5,290,297	6,158,944
Musulmon turistlarning tashrifi, foizda	22%	22%	25%	13%	15%

Jadvalda keltirilgan beshta davlatga — Indoneziya, Singapur, Malayziya, Tailand va Turkiyaga 2024-yilda sayyohlar tashrifi ko'rsatkichlari berilgan. Indoneziyaga jami sayyohlar tashrifi 5,806,161 mln kishini tashkil qilgan bo'lib, shundan 3,416,686 mln kishi, ya'ni 22% musulmon turistlar tashrifini o'z ichiga oladi. Indoneziya halol ziyorat turizmi ko'rsatkichlariga ko'ra bir qator reytinglarda g'olib bo'lgan. Jumladan, "Dunyoning eng yaxshi halol plyaj kurorti", ya'ni Lombok orolidagi Novotel Lombok Resort & Villas, www.wonderfullomboksumbawa.com veb-sayti uchun "Dunyoning eng yaxshi halol sayyohlik veb-sayti" toifasi va "Dunyoning eng yaxshi halol mintaqasi" kabi nominatsiyalarda Honeymoon Lombok Village obyekti g'olib bo'lgan.

Turizm qo'mitasi va Indoneziya Turizm vazirligi bilan ham kelishuvlar amalga oshirilib kelinmoqda. Indoneziya sayyohlik kompaniyalari bilan hamkorlikda ishlar olib borilmoqda. Dunyoning eng katta musulmon tashkiloti sanalgan "Nadhlatul Ulamo" raisati bilan yurtimiz vakillari o'zaro kelishuviga ko'ra, Indoneziyadan O'zbekistonga sayyohlik oqimini ko'paytirish rejalashtirilgan. "Indoneziya – O'zbekiston", "O'zbekiston – Saudiya Arabistoni – Indoneziya" yo'nalishlarida aviaqatnovlarni yo'lga qo'yish, Buxoroda islom dunyosi olimlari ishtirokida uchrashuvlar tashkil etish, Buxoro va Buxoriylar haqida hujjatli film suratga olish va uni Indoneziya telekanallari orqali doimiy tarzda efirga uzatish, ziyorat turizmi marshrutlarini Samarqanddagi Imom al-Buxoriy ziyoratgohi orqali Buxorodagi yetti pir ziyoratgohlarigacha belgilash, mamlakatimizning ziyorat turizmi salohiyati va madaniy-tarixiy merosini Indoneziya jamoatchiligi va "Nadhlatul Ulamo" tashkiloti a'zolari orasida keng targ'ib qilish bo'yicha kelishuvlar rejalashtirilgan.

Indoneziya sayyohlik tashkilotlari tomonidan Jakarta – Toshkent – Samarqand, Toshkent – Jidda – Madina – Makka, Jidda – Jakarta yo'nalishida 3 kun O'zbekistonda va 8 kun Saudiya Arabistonida "Umra Plus" sayohat dasturi ishlab chiqilgan. Bu sayohat dasturi "Umra Plus" deb nomlanib, diniy ziyorat maqsadida amalga oshiriladi.

Indoneziyada ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy jihatlarni keltirib o'tsak, islomiy meros: Indoneziya eng ko'p musulmon aholiga ega davlatlardan biri bo'lib, Jakartadagi Istiqlol masjidi kabi yirik ziyoratgohlari mavjud. Hukumat ziyorat joylarini ta'mirlash, yangi mehmonxonalar va transport tizimini rivojlantirish orqali ziyorat turizmini qo'llab-quvvatlamoqda. Mamlakatning xalqaro aloqalariga kelsak, har yili 900 mingdan ortiq fuqaro Umra va 250 ming kishi Hajga boradi. Bu Indoneziyaning islomiy turizm sohasidagi xalqaro faolligini ko'rsatadi. Mobil ilovalar va saytlar orqali ziyorat marshrutlari targ'ib qilinmoqda. Xalqaro platformalarda Indoneziyaning diniy merosi keng yoritilmoqda. "Istiqlol" masjidi 200 ming ziyoratchiga xizmat ko'rsatadi. Uning bosh imomi xalqaro tashriflar va masjidlar faoliyatini muvofiqlashtiradi. Aeroport xizmatlari kengaytirilmoqda, 2030-yilgacha yangi yo'nalishlar ochilishi rejalashtirilgan. Indoneziya boshqa davlatlar, jumladan, O'zbekiston bilan hamkorlikda Bahouddin Naqshband va Imom al-Buxoriy kabi ziyorat joylarini targ'ib qilmoqda. Xalqaro tajriba asosida ziyorat turizmi rivojlantirilmoqda. Xorijiy investitsiyalar jalb qilinib, mehmonxonalar va transport infratuzilmasi modernizatsiya qilinmoqda (2-jadval) [11].

2-jadval. Global Muslim Tourism Index reytingida O'zbekiston ko'rsatkichlari

yil	Davlatlar soni	O'zbekiston o'rni
2017	130	9
2018	130	32
2019	130	18
2021	130	16
2022	130	9
2023	140	13
2024	140	14

Jahonda musulmon sayohatchilar uchun xalqaro platformalar va reytinglar mavjud. 2008-yilda Crescent Rating musulmon sayohatchilar uchun dunyodagi birinchi onlayn mehmonxona qo'llanmasi sifatida ishga tushirildi. Crescent Rating 1 dan 7 gacha reyting shkalasiga ega bo'lib, har bir ishtirokchi mehmonxona musulmon mehmonlarga taqdim etayotgan qulayliklar va xizmatlar, jumladan, namoz gilamlarining mavjudligi, qibla yo'nalishi, spirtli ichimliklar siyosati hamda halol sertifikatlangan oziq-ovqat mavjudligiga asoslangan toifalarga bo'linadi [12].

Crescent Rating Singapurda tegishli kompaniya bo'lib, dunyodagi yetakchi halol turizm va musulmon sayyohlar uchun qulayliklarni baholash bo'yicha reyting agentligi hisoblanadi. U turizm xizmatlarini musulmon sayyohlarga mosligini baholash uchun maxsus mezonlarni ishlab chiqqan va ushbu sohada xalqaro e'tirofga ega. Mamlakatimizda o'tkazilgan 2022-yil ziyorat turizmi haftaligida Xiva shahri 2024-yil Islom dunyosining turizm poytaxti deb e'lon qilindi. Samarqand "Yilning eng yaxshi islomiy manzili" deya e'tirof etildi. Turizm xizmatlari va musulmon mehmondo'stligi talablari bo'yicha standartlar ishlab chiqildi. Jumladan, ziyorat turizmi sayyohlari uchun umumiy ovqatlanish maskanlari, restoranlar va joylashtirish vositalariga "halol", "kosher" va "vegan" standartlari joriy qilinmoqda. Infratuzilmani ziyorat turizmiga moslashtirish yuzasidan boshlangan ishlar natijasida O'zbekiston GMTI (Global Muslim Travel Index) hisobotida har yili top 20 talik ro'yxatdan joy olib kelmoqda.

Crescent Rating kompaniyasining Mastercard bilan hamkorlikda 2024-yil uchun tuzgan reytingida halol turizm uchun eng qulay musulmon mamlakatlari ichida O'zbekiston 14-o'rinni egalladi. Bu ro'yxatda Malayziya birinchi, BAA ikkinchi, Indoneziya uchinchi o'rinni egallagan [13].

O'zbekiston turizm bozori aynan ziyorat turizmi maqsadida keluvchilarga bugungi kunda alohida e'tibor qaratmoqda. "Halol sayohat" bo'yicha Crescent Rating tashkiloti tomonidan 2017-yilda tuzilgan reytingda O'zbekiston 28-pog'onani egallagan edi. Reytingda mamlakatimiz "xavfsiz sayohat" (100 dan 84 ball), "ibodatxonaga kirish erkinligi" (80), "ovqatlanish imkoniyatlari va kafolatlari" (70) yo'nalishlarida yuqori baholangan. Ammo "viza" (50), "aeroport imkoniyatlari" (48,3), "oilaviy ta'til" (44,4), "yashash sharoitlari" (33,2), "musulmonlar uchun imkoniyatlar" (25), "sayyohlarning kelishi" (21,2), "kommunikatsiya imkoniyatlari" (19) yo'nalishlarida o'rta va quyi darajalarni egallagan. Bugungi kunga kelib, ziyorat turizmi ko'rsatkichlari bo'yicha O'zbekiston turizm bozori Crescent Rating ro'yxatida 140 ta davlat ichida 14-o'rinni egallagan. Crescent Rating musulmon turizmiga ixtisoslashgan guruh ma'lumotlariga ko'ra, hozirda musulmon sayyohlar segmenti oshib bormoqda. 2026-yilga kelib, sayyorada islom diniga e'tiqod qiluvchi sayyohlar soni 230 millionga yetadi.

2019-yil uchun Global Muslim Travel Index (GMTI) reytingiga ko'ra, O'zbekiston sayyohlik jozibadorligi bo'yicha IHTga a'zo davlatlar TOP 10 taligidan joy olgan. Hisobot GMTI tomonidan Singapurda joylashgan Crescent Rating va Mastercard bilan hamkorlikda ishlab chiqilgan. TOP 10 taligiga Saudiya Arabistoni, Turkiya, Malayziya, Birlashgan Arab Amirliklari va Indoneziya kabi musulmon davlatlari ham kirgan. GMTI reyting uchun to'rtta ko'rsatkichdan foydalanadi, ya'ni kirish, aloqa, atrof-muhit va xizmatlar. Ushbu to'rtta ko'rsatkich O'zbekistonda ziyorat turizmini tahlil qilish uchun vosita sifatida ishlatiladi. Xizmat reytingiga asosiy ehtiyojlar (halol oziq-ovqat va ibodatlar), asosiy xizmatlar (mehmonxonalar, aeroportlar) hamda malakali xizmat ko'rsatish va servis darajasi kiradi.

NTB (Nusa Tenggara Barat) Indoneziyaning mintaqaviy hukumati tomonidan amalga oshirilgan tezkor harakatlar qatorida 2016-yil 2-sonli halol turizmga oid mintaqaviy nizom (Perda) ishlab chiqilgan. Mintaqaviy nizomning muhim jihatlari qatorida islom qoidalari turizmi ko'lamini tartibga solish kiradi, bu yo'nalishlar, marketing va reklama, sanoat, muassasalar, yo'l-yo'riq, nazorat hamda moliyalashtirishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, tartibga solish halol turizm yo'nalishlari rahbarlaridan halol turizm faoliyatining qulayligini qo'llab-quvvatlovchi jamoat obyektlarini, jumladan, musulmon sayyohlar ibodat qilishi uchun joylar va jihozlar, shuningdek, islom qoidasi me'yorlariga javob beradigan tozalash inshootlarini qurishni talab qiladi. Indoneziyada halol sayyohlik yo'nalishi deb e'lon qilinganidan beri Lombok mahalliy va xorijiy sayyohlarni qabul qilishda jadal rivojlandi. Mamlakatda Nusa Tenggara Barat Perda halol turizm nizomi ishlab chiqilgandan keyin turistlar tashrifi 50% ga o'sgan.

Yurtimizda mavjud ziyorat turizmi bevosita islom dini bilan bog'lanadi, shuningdek, uning rivojlanishiga xalqaro islomiy turizm ko'rsatkichlari ta'sir o'tkazadi. Shunday ekan, ziyorat turizmini rivojlantirish uchun xorij tajribasini o'rganishda aynan islomiy turizmni rivojlantirgan mamlakatlar metodini o'rganish maqsadga muvofiq. Islomiy turizm bozori halol mahsulotlarning xilma-xilligi, daromad darajasi, joylashuvi va etnik kelib chiqishi bilan ajralib turadi. Aynan shu jihatlari IHT (Islom hamkorlik tashkiloti)ga a'zo mamlakatlarda ziyorat turizmi faolligini oshirishda to'sqinlik qiladi. 2-rasmda IHT doirasida ziyorat turizmi rivojlanishini cheklaydigan muammolar keltirilgan. IHTga a'zo mamlakatlar orasida islomiy turizmni rivojlantirishda katta yutuqlarga erishgan davlatlar qatorida Malayziyani misol qilib keltirish mumkin. Malayziyada islomiy turizm taraqqiyotining o'ziga xos jihatlari mavjud bo'lib, ularning bir qatorini mamlakatimizda tatbiq etish mumkin (2-rasm) [14].

Yagona standart va sertifikatlash tizimi yo'qligi	• Islomiy turizm sanoati uchun yagona xalqaro halol standart va sertifikatlash tartibimavjud emas
Moliyaviy cheklovlar	• Yangi rivojlanayotgan segment sifatida yetarlicha moliyaviy resurslarga ega emas
Qadriyat va e'tiqod ta'siridagi farqlar	• IHT mamlakatlarida bu borada sezilarli farqlar mavjud va bu farqlar turizmni rivojlantirish siyosatida ham o'z aksini topadi
Jins	Aksariyat musulmon mamlakatlarda ayollarning turizm sohasida bandligi muammo hisoblanadi va ba'zi mamlakatlarda yolg'iz sayohat qilishlari taqiqlanadi

2-rasm IHT ga a'zo mamlakatlar doirasida ziyorat turizmi rivojlanishini cheklaydigan omillar

Malayziyada turli irq, millat va dinlarga mansub aholi istiqomat qiladi, ammo aholisining asosiy qismini islom diniga e'tiqod qiluvchilar tashkil etadi. Ilmiy adabiyotlarda Malayziyada rivojlantirilayotgan turizm "islomiy turizm" atamasi bilan ifodalanadi, ya'ni Malayziyadagi turizm musulmonlarga mos bo'lgan, maxsus standartlarga ega bo'lib, turizmning ushbu ko'rinishini ziyorat turizmining maxsus yo'nalishi sifatida ifodalash maqsadga muvofiq. Ziyorat turizmi har bir din vakili uchun alohida yo'nalishlarni nazarda tutadi (masalan, nasroniylar uchun cherkovlarni, buddistlar uchun budda ibodatxonalarini, musulmonlar uchun masjid va boshqa ziyoratgohlarni ziyorat qilish va u yerda ma'lum diniy marosimlarni amalga oshirishdan iborat). Shundan kelib chiqib, Malayziyada musulmonlar uchun maxsus tashkil qilinadigan islomiy turlar ziyorat turizmining yirik yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilishi mumkin. Malayziyada xorijiy valyuta tushumlari bo'yicha mehmondo'stlik sanoati ikkinchi o'rinni egallaydi. Bundan tashqari, mazkur mamlakat 1969-yildan buyon Islom Hamkorlik Tashkiloti (IHT)ga a'zo hisoblanadi. Malayziya Janubiy-Sharqiy Osiyoda joylashgan bo'lib, aholisi qariyb 34 milliondan oshiq. Malayziyaning har bir shtatida turistlar tashrifi uchun mashhur ziyoratgohlar mavjud. Hukumat turizmni rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi, chunki bu soha mamlakat iqtisodiyotiga yuqori daromad keltiradi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilda Malayziyaga jami 25 milliondan ortiq xorijiy sayyoh tashrif buyurgan.

Mamlakatda "islomiy" yoki "ziyosat" turizmini tashkil etishda, avvalo, islom diniga e'tibor qaratilgan. Islom shunchaki din emas, balki kundalik hayot tarzi sifatida xizmat ko'rsatishning har bir bosqichiga singdirilgan. Sayyohlar islom qoidalariga muvofiq dam olishlari va hordiq chiqarishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratilgan. Mazkur yo'nalish moslashuvchanlik, oddiylik va muvozanatlilik tamoyillariga asoslangan. Malayziyada ziyoratchilar tashrif buyurishi mumkin bo'lgan masjidlar, muzeylar, universitetlar, islom maktablari, tematik parklar va turli diniy obidalar joylashgan. Ma'lumotlarga ko'ra, bugungi kunda mamlakat hududida 6800 dan ortiq masjid, 13 000 ga yaqin madrasa va namozxonalar mavjud. Malayziyada islomiy turizm taraqqiyotiga hissa qo'shadigan bir qator omillar mavjud bo'lib, ular quyidagilar:

1. Ibodat qilish joylari. Malayziyada turistlar va mahalliy aholiga xizmat ko'rsatuvchi masjidlar soni yetarli.
2. Halol oziq-ovqat. Oziq-ovqatlarning "halol" standartlarga mos kelishi musulmon ziyoratchilar uchun muhim, shu sababli umumiy ovqatlanish shoxobchalari, restoranlar va yetkazib beruvchilar bunga katta e'tibor qaratadi.
3. Xizmatlarning ayollar va erkaklarga alohida klassifikatsiya qilinganligi. Xizmatlar islom qoidalariga mutanosib bo'lishi uchun xizmat turlari ayollar va erkaklarga alohida shakllantirilgan.
4. Spirtli ichimliklarning taqiqlanganligi. Spirtli ichimliklardan tortib, ularning savdosi islomiy turizm xizmatini ko'rsatuvchi obyektlarda taqiqlangan.
5. Qimorning taqiqlanganligi. Turistik obyektlarda qimor va unga bog'liq har qanday faoliyat taqiqlangan.
6. Xizmat ko'rsatuvchilar uchun maxsus dress-kod. Turistik obyektlarda xizmat ko'rsatuvchi ayol va erkaklar islom qoidalariga muvofiq kiyinishlari islomiy turizmni rivojlantirishga o'z hissasini qo'shadi [15].

Bundan tashqari, Malayziya turoperatorlari assotsiatsiyasi ASITA, "Aldo Holidays" sayyohlik kompaniyasi, Indoneziya Ulamolalar Kengashi raisi vakili, "Fayyash Travel & Tours" kompaniyasi, Islomiy turizm tadqiqotlar markazi bilan muzokaralarda ziyorat turizmi va "Umra Plus" yo'nalishida Indoneziyadan sayyohlar oqimini O'zbekistonda oshirish masalalari Turizm qo'mitasi bilan hamkorlikda amalga oshirib borilmoqda. "Umra Plus" dasturi Malayziyaning "Air Asia" aviakompaniyasi bilan hamkorlikda amalga oshirilishi ko'zda tutilgan. "Umra

Plus” dasturi doirasida Malayziya fuqarolarini O‘zbekistonga olib kelish uchun sayyohlik paketlarini yanada chuqurroq ishlab chiqish nazarda tutilgan bo‘lib, Haj va Umra yo‘nalishini birlashtirgan holda avval kichik haj sifatida O‘zbekiston islom sivilizatsiyasiga o‘z hissasini qo‘shgan olimlarning maqbaralariga ziyoratlar amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan.

Turizm qo‘mitasi O‘zbekistonning Kuala-Lumpurda elchixonasida Malayziya turizm assotsiatsiyalari, xususan Islom turizm markazi (ITC), Malayziyadagi Bumiputera turoperatorlari assotsiatsiyasi (BIMUTRA), Umra va Haj sayohatlari bo‘yicha mamlakatning yetakchi turizm korxonalarini vakillari bilan kelishuvlar olib borib, O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratgan holda o‘zaro sayyohlar oqimini ko‘paytirish bo‘yicha hamkorlik kelishuvlarini o‘rnatgan. Malayziya aholisi uchun ham “Umra Plus” paketlarini tashkil etish va amalga oshirish, shuningdek, transcheharaviy yo‘nalishlarni joriy etish va muvaffaqiyatli tajribalar bo‘yicha loyihalar rejalashtirilgan.

Dunyoda ziyorat turizmining yillik hajmi 151 milliard dollarga teng. Dunyodagi mehmonxona biznesi peshqadamlaridan biri — Rezidor Hotel Group kompaniyasining ma‘lumotlariga ko‘ra, yaqin 10 yil ichida halol turizm hajmi yiliga 20 foizdan oshib boradi. Global to‘lov tizimining ko‘zga ko‘ringan vakillaridan biri — Mastercard kompaniyasining Halal Trip turistik portali bilan hamkorlikda o‘tkazgan tadqiqotiga asosan, 2030-yilga borib 15 yoshdan 29 yoshgacha bo‘lgan dunyo yoshlarining uchdan birini musulmonlar tashkil etadi. Bugungi kunda bu yoshdagilar yiliga 2–5 marta, o‘rtacha 4–6 kunlik sayohatga chiqmoqda. 2025-yilga kelib, yosh musulmonlar dunyo bo‘ylab sayohatlar uchun yiliga 100 milliard dollardan ko‘proq mablag‘ sarflashi bashorat qilinmoqda. Butun jahonda islom diniga e‘tiqod qiluvchi 1,8 milliard aholi istiqomat qiladi, shundan qariyb 150 millioni har yili sayohatga chiqadi. O‘zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish, ayniqsa, ziyorat turizmi salohiyatini kengaytirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Jahon Sayohat va Turizm Kengashi (WTTC) tomonidan “Sayohat va sayyohlik sanoatining iqtisodiy natijalari” bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotlarda respublikamiz sayyohlik sohasi jadal taraqqiy topayotgan besh davlatning biri sifatida qayd etilgan. Turizm nafaqat iqtisodiy rivojlanish hamda yalpi ichki mahsulot hajmining ortishi, balki aholi bandligini ta‘minlash, turmush darajasi va sifatini oshirish, yurt farovonligi va taraqqiyoti yuksalishiga ham katta ta‘sir ko‘rsatadi. Mutaxassislarining hisob-kitoblariga ko‘ra, har 30 nafar sayyoh mamlakat turizmi sohasida bitta, unga turdosh tizimlarda esa ikkita yangi ish o‘rnini yaratishga turtki beradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi “O‘zbekiston Respublikasida turizmi jadal rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5611-son²li Farmoni 5-illovasiga ko‘ra, 2019-yilning 5-yanvaridan O‘zbekistonning madaniy-tarixiy va diniy-ma‘naviy merosi hamda an‘analarini o‘rganish uchun tashrif buyuruvchi xorij fuqarolariga 2 oygacha bo‘lgan muddat bilan beriluvchi Pilgrim viza joriy etildi [1].

2017–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasini “Ilm, ma‘rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturida “Ziyorat va an‘anaviy turizmi rivojlantirish mumkin bo‘lgan yo‘nalishlardagi madaniy meros va arxitektura obyektlari sonini 800 taga yetkazish hamda bu orqali ularning holatini yaxshilash” vazifasi qo‘yilgan.

Davlatlar bilan ziyorat turizmi yo‘nalishida hamkorlik aloqalarini yo‘lga qo‘yish muhim rol o‘ynaydi. Albatta, bu borada O‘zbekiston–Malayziya hamkorligi doirasida “ziyosat turizmi”, “muslim friendly” va “halal tourism” standartlarini rivojlantirish muhim o‘rin tutmoqda. Shuningdek, O‘zbekiston–Pokiston, O‘zbekiston–Turkiya, O‘zbekiston–Saudiya Arabistoni, O‘zbekiston–BAA hamkorligi ham salmoqli. Xususan, Malayziya va Indoneziyalik ziyoratchilar Turkiya orqali Umruga qatnashdan ko‘ra, Samarqanddagi Imom al-Buxoriy, Imom al-Moturidiy ziyoratgohlarini ziyorat qilib, Makkaga borishni afzal ko‘rmoqdalar. Bu borada ular O‘zbekistonda bir hafta vaqtlarini o‘tkazib, to‘g‘ridan to‘g‘ri Jakarta–Samarqand–Jidda aviareysini kengaytirish bo‘yicha “Uzbekistan Airways” AJ va Turizm qo‘mitasi bilan hamkorlikda ishlar olib bormoqdalar [16].

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qoshida Din ishlari bo‘yicha qo‘mita huzurida ziyorat turizmini rivojlantirish bo‘limi tashkil etilib, Malayziya, Turkiya, Indoneziya kabi davlatlar uchun vizasiz rejim joriy etildi. Prezidentning 2019-yil 5-yanvardagi qarori bilan 2019-yilning 1-fevralidan qo‘shimcha 45 davlatga vizasiz rejim joriy qilindi va 2019-yil 15-martdan elektron viza taqdim etiladigan mamlakatlar soni 76 ta davlatga, 2025-yil bugungi kun holatiga ko‘ra esa 100 ta davlatga yetkazildi. Bu esa yurtimizga keluvchi sayyohlar sonining keskin ortishiga ta‘sir ko‘rsatadi. Ziyorat turizmi masalasida Indoneziya, Malayziya, Pokiston va Turkiyaning tegishli vazirlik hamda idoralari bilan jadal ishlar olib borilmoqda. Keyingi ikki yil ichida Indoneziya va Malayziyadan ilk ziyoratchi guruhlarning Buxoro, Samarqand va Toshkentdagi tarixiy qadamjolariga tashriflari tashkil etildi [17].

Biz O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda xorijiy davlatlar tajribasini o‘rganish va qo‘llashda o‘zining yirik muzeylari bilan mashhur davlatlarni o‘rgandik. Bular Qohiradagi Islom san‘ati muzeyi, Qatarining poytaxti Doha shahrida joylashgan Islom san‘ati muzeyi, Kanada davlati Toronto shahrida joylashgan Og‘a Xon muzeyi, Istanbulning Fotih tumanida joylashgan Turk va Islom san‘ati muzeyi hamda Berlin shahrida joylashgan

2 <https://lex.uz/docs/-4143188>

Pergamon muzeyidir. Bu muzeylarga yillik tashriflar o'rtacha 10 mln sayyohni qamrab olib, ziyorat manzili sifatida namoyon bo'ladi. Islom san'ati muzeylari mavjud bo'lgan davlatlar tajribasini o'rganish shuni ko'rsatadiki, yurtimizda ham salohiyat bor, shu formatda ziyorat turizmi dasturlarini ishlab chiqish va xalqaro turizm bozorida targ'ib qilish lozim. Bunga misol tariqasida Toshkent shahrida barpo qilinayotgan yirik loyihalardan biri bo'lgan Islom sivilizatsiyasi markazini keltirish mumkin. Bizning tadqiqotimizda aynan shu mega loyihani o'rganish, uni hududiy ziyorat turizmi manzili sifatida sayyohlik dasturlariga kiritish va xorijiy sayyohlarni jalb qilishga ko'maklashish nazarda tutiladi (3-jadval).

3-jadval. Islom san'ati to'plamlari bo'yicha eng yirik muzeylar beshtaligi³

№	Islom san'ati muzeylar nomi	Obyekt tasnifi
1.	Islom san'ati muzeyi (Qohira, Misr)	Qohiradagi Islom san'ati muzeyi dunyoning eng ulkan muzeylaridan biridir. U o'zining noyob va kamdan-kam uchraydigan yog'och ishlovlari, artefaktlar, keramikalar, shisha, kristallar va matolar bilan butun islom dunyosidan to'plangan buyumlar bilan mashhur. Yillar davomida muzeyda 2500 dan ortiq artefaktlar 25 galereyada namoyish etilgan bo'lsa-da, muzeyda 102 000 dan ortiq buyum mavjud.
2.	Islom san'ati muzeyi (Doha, Qatar)	Qatarning poytaxti Doha shahrida joylashgan ushbu muzey 1980 yillarning oxirlaridan boshlab to'plangan artefaktlar bilan tanilgan. Ushbu muzeyda dunyodagi eng katta islom san'ati kolleksiyalari jamlangan bo'lib, bu muzey 1400 yil davomida uch qit'ada musulmon san'ati va artefaktlarini namoyish etadi. Ba'zi artefaktlar Ispaniya, Iroq, Eron, Hindiston, Turkiya, Misr va Markaziy Osiyodan keltirilgan.
3.	Og'a Xon muzeyi (Toronto, Kanada)	Bu muzeyda islom san'ati hamda Eron san'atiga doir noyob topilmalar jamlangan va u Toronto shahrida joylashgan. Muzeyda islom tarixining barcha davrlaridan olingan san'at asarlari va meroslarining to'plami mavjud. Og'a Xonning shaxsiy to'plamlari, Londonning Islom tadqiqotlari instituti va Sadridin Og'a Xonning oilaviy to'plamlari ham shular jumlasidan.
4.	Turk va Islom san'ati muzeyi (Istanbul, Turkiya)	Istanbulning Fotih tumanida joylashgan ushbu muzey 1524 yilda qurilgan va avval Pargali Ibrohim Poshshoning saroyi bo'lgan. Muzeyda muhim islom xattotlik san'ati, plitkalar, gilamlar va turli turk madaniyatlarini namoyish etuvchi etnografik ko'rgazmalar mavjud.
5.	Pergamon muzeyi (Berlin, Germaniya)	Pergamon muzeyi Berlin shahrida joylashgan bo'lib, 1910-1930 yillarda qurilgan. Muzey ikki qismga bo'lingan: Yaqin Sharq muzeyi va Islom san'ati muzeyi. Har yili bir milliondan ortiq odam muzeyga tashrif buyuradi. Muzey Germaniyadagi eng ko'p tashrif buyurilgan san'at muzeyi sifatida e'tirof etiladi. Muzeyda VII-XIX asrlar orasidagi artefaktlar, Ispaniyadan Hindistongacha bo'lgan mintaqalardan keltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi binosida O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi tarixi muzeyi alohida o'rin tutadi. Birinchi qavatda ilmiy-tadqiqot markazi, ma'lumotlarni raqamlashtirish va restavratsiya ishlari laboratoriyalari, muzey eksponatlari hamda nodir qo'lyozmalar fondi joylashgan. Ikkinchi qavatda 15 000 kvadrat metrlik ko'rgazma zaliga ega muzey jihozlanadi. Unda buyuk ajdodlarimizning ijodiy salohiyatini ko'rsatib beruvchi turli davrlarga tegishli eksponatlar va artefaktlar tematik tartibda namoyish etiladi. Ularning namoyishi uchun so'nggi avlod texnologiyalari va raqamli uskunalar qo'llaniladi. Muzey markazida, 64 metrlik gumbaz ostida Usmon Qur'oni joylashadi. Usmon Qur'oni — islom dunyosining ulug' va bebaho yozma yodgorligi hisoblanadi. Shu qavatda alohida kirish qismiga ega bo'lgan, 550 o'rinli xalqaro anjumanlar uchun mo'ljallangan ko'rkam zal jihozlanadi. Uchinchi qavatda 100 ming qo'lyozma va litografiya, milliondan ortiq kitob fondiga ega kutubxona joylashadi. Shu qavatning o'zida Islom sivilizatsiyasi markazining ilmiy bo'limlari, O'zbekiston musulmonlari idorasi va Xalqaro islom akademiyasi joylashadi. Islom sivilizatsiyasi markazi tarkibiga quyidagilar kiradi: ilmiy-tadqiqot bo'limlari, nodir qo'lyozmalar milliy reyestrini yuritish bo'limi, qo'lyozmalar fondi, kutubxona va arxivlar, xalqaro bo'lim, ziyorat turizmi, manbashunoslik va nashriyot faoliyati bo'limlari. Markaz binosida restavratsiya laboratoriyalari, ustaxonalar, artefaktlar va qo'lyozmalar uchun izolyatorlar, qo'lyozmalar hamda qimmatli nashrlarni tarjima qilish va kodlash bo'limlari ham jihozlanadi.

O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi oldida turgan asosiy vazifalar UNESCO, ICESCO, IRCICA kabi nufuzli xalqaro tashkilotlar ko'magida dinlararo va madaniyatlararo muloqotni yo'lga qo'yishga hissa qo'shishdan iborat. Islom sivilizatsiyasi markazi faoliyatini boshqarish va muvofiqlashtirish uchun O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri A. N. Aripov rahbarligida Vasiylar kengashi tashkil etilgan. Vasiylar kengashi a'zolari

3 Muallif jamlanmasi asosida tuzilgan

davlat arboblari, yetakchi olimlar, mashhur metsenatlar, san'at arboblari, tarixchilar va boshqalardan iborat. Ayni paytda Islom sivilizatsiyasi markazi ko'p qirrali faoliyat olib bormoqda: muzey ekspozitsiyasi qayta ko'rib chiqilmoqda va takomillashtirilmoqda, kutubxona fondi shakllantirilmoqda, zamonaviy texnologiyalar, shu jumladan sun'iy intellekt va immersiv ekspozitsiya zallarini yaratish imkoniyatlari o'rganilmoqda. Qo'lyozma va kitob fondlarini kodifikatsiya qilish va raqamlashtirish, arxiv hamda mediamarkaz tashkil etish ishlari amalga oshirilmoqda. O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi belgilangan vazifalar va maqsadlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun mashhur ilmiy va madaniy muassasalar, olimlar va tadqiqotchilar bilan keng ko'lamli xalqaro hamkorlik aloqalarini o'rnatgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, xalqaro ziyorat tashkilotlari, ziyorat turizmini rivojlantirishda musulmon davlatlar tajribalari, jahon pog'onasida musulmon sayohatlar davlatlari reytinglari ko'rsatkichlari hamda O'zbekiston ziyorat turizmi resurslari salohiyatidan kelib chiqib, hududiy ilmiy ziyorat turizmi turistik dasturini ishlab chiqish maqsadi qo'yilgan. O'zbekistonning ziyorat turizmi salohiyatini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mamlakatimiz xalqaro GMTI reytingida diniy erkinlik va xavfsizlik bo'yicha yuqori o'rinlarni egallab kelmoqda. Biroq Indoneziya va Malayziya kabi davlatlar tajribasi shuni tasdiqlaydiki, soha muvaffaqiyati faqatgina tarixiy obidalar bilan emas, balki "halol" standartlarining barcha xizmat ko'rsatish bosqichlariga (transport, mehmonxona, oziq-ovqat) to'liq tatbiq etilishi bilan bog'liqdir. Ayniqsa, Toshkentda barpo etilayotgan Islom sivilizatsiyasi markazi dunyodagi yirik Islom san'ati muzeylari kabi mintaqaviy ziyorat "hub"iga aylanishi va "Umra Plus" dasturlari orqali ziyoratchilar oqimini diversifikatsiya qilishi uchun ulkan metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Sohani takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflarni keltirib o'tamiz:

- Halol sertifikatlashtirish tizimini soddalashtirish: Indoneziya tajribasiga tayanib, umumiy ovqatlanish va mehmonxona xo'jaliklarida "halol" standartlarini ixtiyoriy-majburiy tartibda joriy etish va ularning xalqaro darajada tan olinishini ta'minlash.

- "Umra Plus Uzbekistan" paketlarini kengaytirish: Saudiya Arabistoni va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari bilan hamkorlikda "Makka – Madina – Toshkent – Samarqand – Buxoro" tranzit yo'nalishlarini keng targ'ib qilish hamda viza va aviachiptalar bo'yicha maxsus chegirmalar joriy etish.

- Raqamli ziyorat platformasini yaratish: Islom sivilizatsiyasi markazi va boshqa muqaddas qadamjolar haqida to'liq ma'lumot beruvchi, ko'p tilli interaktiv xaritalar va audio gidlar tizimini (Smart Pilgrimage) rivojlantirish.

- Infratuzilmani moslashtirish: transport tugunlarida (vokzal, aeroport) va turistik obyektlarda xalqaro standartlarga mos tahoratxonalar va namozxonalarni ko'paytirish, shuningdek, kadrlar tayyorlashda Malayziya tajribasidagi "ziyosat etikasi" kurslarini joriy etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5611-sonli Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-4143188>
2. Battour, M., & Ismail, M. N. (2016). Halal tourism: Concepts, practises, challenges and future. *Tourism Management Perspectives*, Vol. 19, 150-154-betlar.
3. Provincial Government of West Nusa Tenggara. (2016). Regional Regulation (Perda) No. 2 of 2016 on Halal Tourism. (Indoneziya halol turizm qonunchiligi).
4. Mastercard-CrescentRating. (2019). Global Muslim Travel Index 2019. (O'zbekistonning reytingda 10 pog'onaga ko'tarilgan yili).
5. Indonesian Ministry of Tourism. (2017). Strategy of Development of Halal Tourism and Umrah Plus Program. Jakarta.
6. The Museum of Islamic Art (MIA). (2008-2023). Annual Reports and Visitors Statistics. (Doha, Qatar va boshqa xalqaro muzeylar tajribasi bo'yicha).
7. Exploration of pilgrimage tourism in Indonesia <https://www.researchgate.net/publication/334997876>
8. Laderlah, Siti Anis, et al. "A study on Islamic tourism: Malaysian experience". 2nd international conference on humanities, historical and social sciences. Vol.17. 2011.
9. 2025 Cabinet Secretariat of the Republic of Indonesia <https://setkab.go.id/en/indonesia-tourism-sector-shows-positive-growth-in-2024/>
10. Indoneziyaning O'zbekiston bilan turizm aloqalari (<https://zamin.uz>).
11. <https://www.crescentrating.com/rating-accreditations/hotels.html>
12. Mastercard & CrescentRating. (2022). Global Muslim Travel Index 2022: The Outlook for the Muslim Travel Market. (2026-yilga oid prognozlar ushbu hisobotga asoslangan) <https://www.crescentrating.com/>
13. Astanakulov Olim Tashtemirovich va boshqalar. O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda xalqaro tajribadan foydalanish: Malayziya misolida. *Scientific Journal of "International Finance & Accounting"* Issue 6, December 2023. ISSN: 2181-1016
14. Laderlah, Siti Anis, et al. "A study on Islamic tourism: a Malaysian experience". 2nd international conference on humanities, historical and social sciences. Vol. 17. 2011.

15. Мўминов А. Ўзбекистонда экологик туризмнинг ривожланиш жараёнлари (1991-2020). Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертация. – Тошкент, 2021. – Б. 124.
16. <https://yuz.uz/news/uzbekistonda-viza-rejimini-soddalashtirilishi-turizm-sohasi-oldida-misli-korilmaganimkoniyatlarni-ochdi>.
17. Рахимова Д. М. Роль Религиозного Туризма В Экономике Узбекистана //Green Economy and Development. – Т. 1. – №. 10. – С. 662221.
18. Рахимова, Дилфуза Мирзакасимовна. «Роль Религиозного Туризма В Экономике Узбекистана.» Green Economy and Development 1.10: 662221.
19. Хушназарова, М. Г. «Туристское образования и проведение научных исследований за рубежом.» Архив научных исследований 2.1 (2022).
20. Хушназарова, Махзуна Гуламджановна, et al. «Краткий обзор истории Азиатского города Самарканд.» Academic research in educational sciences 2.2 (2021): 835-842.
21. Narzullaeva, Umidakhon. «Main Features OF Smart Tourism Organization.» Green Economy and Development 1.10: 662797.
22. Narzullaeva, Umidakhon Nodir Qizi. «The development of youth entrepreneurship as a driving force for long term development strategy in Uzbekistan.» Актуальные проблемы экономической деятельности и образования в современных условиях. 2020.
23. Рахимова, Дилфуза Мирзакасимовна. «ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТУРИСТИК САЛОҲИЯТИ, ПРОФЕССИОНАЛ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ БОРАСИДА ИНТЕГРАЦИЯЛАШГАН ТИЗИМНИ ЯРАТИШ.» Архив научных исследований 2.1 (2022).
24. Рахимова, Д. М. «МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИМ ТУРИЗМОМ.» Архив научных исследований 2.1 (2022).
25. Rasulova, Nigora. «O 'zbekistonda Yashil Turizmni Rivojlantirish Istiqbollari.» Green Economy and Development 1, no. 7: 663269.
26. Rasulova, N. Ozbekistonda "Yashil Energetika" ni Rivojlantirish Va Samaradorligini Oshirish Yo 'nalishlari. Nashrlar, 440-443.
27. Khushnazarova, Makhzuna, et al. «Cognitive Radio Network Applications in Mountain Tourism: A Case Study of Uzbekistan's Mountainous Regions.» Proceedings of the 8th International Conference on Future Networks & Distributed Systems. 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
